

פרשת חקת

"זאת זקת התורה" (יט, ב)

אומר רש"י "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירת היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה.

מדוע שואלות אומות העולם שאלה זו דוקא על מצוה זו, והלא ישנן עוד כמה וכמה מצוות שאין להן טעם?

ברם, להלן מביא רש"י בשם ר' משה הדרשן טעם על פרה אדומה, שבאה כדי לכפר על חטא העגל, לפיכך שואלות אומות העולם דוקא על טעמה של מצוה זו כדי להזכיר את חטא העגל ולעורר קיטרוג על ישראל, משום כך אמר כאן השם יתברך בלשון "חוקה" - שלא לגלות להם את הטעם...

"פרה אדומה תמימה" (יט, ב)

שתהא תמימה באדמימות. הא אם יש בה שתי שערות שחורות פסולה (רש"י).

תמימות זו נפסלת רק בשתי שערות, ואילו התמימות של "תמים תהיה עם ה' אלהיך" נפסלת אפילו בחוט שיערה אחד.

חכמינו מספרים על נכרי בשם דמא בן נתינה שהפסיד פעם ממון רב בשביל מצוות כבוד אב, ולשנה האחרת נתן לו ש"ת שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו ושילמו לו ישראל בעדה כאותו סכום כסף שהפסיד בשעתו [עיין קידושין ל].

יש להבין, מה טעם קיבל את שכרו דוקא על ידי פרה אדומה?

ברם — אומר החדושי הרי"ם ז"ל — התנהגותו של הנכרי, שהפסיד כסף כה רב בשביל כיבוד או"א עוררה בשמים קטורת גדול נגד ישראל, ולפיכך הוכיח השם יתברך, כי בעוד שנכרי מסוגל לאבד ממון רב על מצוה אשר השכל מחייב אותה, הרי ישראל גדולים ממנו בהרבה שהם מסוגלים לפזר את הסכומים הגדולים ביותר אפילו על מצוה כפרה אדומה, שאינה אלא חוקה אינה כלל הגיונית...

"אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על" (יט, ב)

מי שרואה את עצמו כאילו כבר הגיע לתכלית השלמות וכבר אין בו שום פגם ומגרעת, הרי זה סימן מובהק שעדיין אינו עליו בכלל עול מלכות שמים, משום שאם היה עליו קצת עול מלכות שמים, היה מבין יפה כי עדיין איננו אלא מומים בלבד.

"ואזוב ושני תולעת" (יט, ו)

מספרים על פילוסוף אחד שאמר, שבני אדם יכולים לשלוט על הבהמות, משום שאם יש לנו את הזכות לאכול את בשר הבהמה ודאי שזכאים אנו לשלוט עליהן בחייהן, אמר לו חכם אחד: אם כן הרי צריכות התולעים לשלוט על האדם, שכן אחרי מותו הן אוכלות את בשרו...

לפיכך אומר הכתוב, שיקח הטמא איזוב המרמז על שפלות — "ישפיל עצמו כאיזוב" — כי עליו לזכור ש"ושני תולעים" — שהוא השני לתולעת, כלומר שהתולעת קודמת לו כיון שהיא אוכלת אותו, ובמה איפוא יוכל להתגאות.

"וישלוז ה' בעם את הנזושים השרפים" (כא, ו)

"ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושנים אותה על נס וכו'" (כא, ז).

יש להבין א. מדוע ה' שלח עונש מוזר בדמות נחש? ב. מהו התיקון לעונש להסתכל על נחש הנחושת?

יש לבאר דהנחש הוא מקור הרע של העולם. והקללה שנתקלל "ונחש עפר לחמו" [שעיה סה] הינו שמזונו מצוי לפניו תמיד, שאמר לו הקדוש ברוך הוא שאינו רוצה שיבקש ממנו מזון, ולכן קח לך את לחמך הוא העפר שיהיה מצוי לך בכל מקום ואתה הולך, ולא תצטרך לבקש, כי איני רוצה לשמע את קולך.

והנה אמרו חז"ל (תענית ח) לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל וכו', אתה מה הנאה יש לך? הינו שכל החיות דורסות וטורפות לצורך מאכלן, ואלו הנחש נושך בני אדם והורגן בלשון צרך והנאה. והיינו שהנחש הוא הרע הגרוע ביותר, שהרי יש לו תמיד מה לאכל ובכל זאת הוא מטיל ארס והורג בני אדם סתם ללא שום צרך, ובזה מתבטא הרע של הנחש, שאינו מכיר טובה ואינו מסתפק במה שנתן לו.

ולכן נתן הקב"ה עונש לישראל מדה כנגד מדה, שהנחש מזונו מצוי לפניו תמיד, ובמקום להכיר טובה על כך הריהו משחית ומרע בהיותו הרע הגרוע ביותר, ודגמת זה הוא החטא של עם ישראל שיש להם את המן לאכל והבאר לשתות, ועם כל זה אינם מרוצים בהנהגתו יתברך, וטוענים כי אין לחם ואין מים.

ובפרט זה חטאם חמור יותר מכל שאר החטאים של ישראל במדבר, שכאשר התלוננו על חסרון אכל או מים אין זה דומיא

דנחש ולכן לא נענשו בענש הנחש, אבל כאן היה להם כל מחסורם, ואף על פי כן לא היו מרוצים והיה לבם חלוק על היום, שזהו הפגם הגדול ביותר מה שיהודי אינו מקבל את רצון ה' איך שמתנהג עמו, והוא בדומה לנחש שעפר לחמו והורג בדם אף שיש לו כל צרכו.

וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה נחש הנחשת והיה כל הנשך והביט אל נחש הנחשת וחי. כי בחטא זה אי אדם מכיר בחטאו, שלכאורה לא עשה מאומה, ומה בכך שאיננו מרוצה?

על כן היה צריך שיביט אל נחש הנחשת, שיתבונן ויכיר את גדל חמרת החטא בזה שאינו מרצה בהנהגת הבורא שהוא לגמט הנחש, ורק כאשר הביט בכונה והכיר בחטאו, ושרב לבבו, ושעבדו לאביו שבשמים, אז נתקבלה תשובתו וחי, אבל ללא "תביט" אינו מכיר כלל שזה חטא.

נְעַבְרָה נָא בְּאַרְצְךָ וְכו' דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֶלְכְךָ וְכו' [כ, יו']

"וַיִּמְאַן אֱדוֹם נָתַן אֶת יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעֲלוֹ" [כ, כא]

משה רבינו שולח מלאכים אל אדום ובקשה בניהם "נעברה נא בארצך... דרך המלך נלך" ואדום מסרבים, מצינו בנביא כיפור כעין זה, אך הדמויות היו הפוכות, דהיינו שאומה אחרת רצתה לעבור בא"י ולא נתנו לה לעבור.

מסופר בנביא [דברי הימים ב' ל"ה, כ'] שפרעה נכו מלך מצרים עלה להילחם על מלך אשור ורצה לעבור דרך ישראל, ולא נתן לו המלך יאשיהו לעבור ויצא להלחם כנגדו, ונענש ונהרג במלחמה.

ומבארת הגמ' הגמ' במסכת תענית [כב, ב] מפני מה נענש יאשיהו, מפני שלא נמלך בירמיהו הנביא, משום שהוא דרש את הפסוק בויקרא [כו, ו] "וחרב לא תעבור בארצכם", והכתיב בתחילת הפס' "ונתתי שלום בארץ ואין מחרד", ואם יש שלום אין חרב? אלא שהכוונה היא אפי' חרב של שלום (דהיינו אומה שבשלום אתנו אך רוצים לעבור בארץ לילחם עם אומה אחרת), ולכן לא נתן לו לעבור בארץ, אך טעותו היתה שהבטחת הפסוק היא בזמן שבנ"י יראים ושלמים, אך בדורו היו חוטאים ולכן היה עליו לתת לפרעה לעבור בארץ.

בענין זה של מלחמה - מובא מעשה ברבי יהונתן אייבשיץ בעל "אורים ותומים" שהיה ידוע בגאונותו ובחריפותו הרבה פעם פגשו המלך ואמר לו: אתם היהודים אומרים, שחכם עדיף מנביא. כעת אני יוצא את העיר למלחמה, ובחומת העיר שני פתחים: השער הראשי ועוד שער קטן בעברו השני. אם אתה עדיף מנביא, א"כ תאמר לי באיזה שער אכנס לעיר בחזרתי? א רבי יהונתן: אם אומר לך שתכנס בשער הראשי הרי אתה תכנס בדווקא בשער הקטן כדי להכחיש את דברי. ואם אומר שתכנס בשער הקטן אז תתחכם ותכנס בשער הראשי. אך יש לי עצה, אני אכתוב את תשובתי בפתק ואכניס אותו בתוך מעטפה אטומה אסגור ואחתום בחתימתי ואת המעטפה תשמור בכספת האישיית שלך עד שובך מן המערכה ותשב על כסא מלכותך אז תינתן האות לפתוח את המעטפה בנוכחותי ובנוכחות רואי פני המלך היושבים ראשונה במלכות. הדבר מצא חן בעיני המלך ויאמר טוב הדבר אשר דיברת ויעש כן.

לימים יצא המלך למלחמה ובחזרתו עטור אות הנצחון רצה להכנס עם חייליו האמיצים והגבורים שהביאו לו את התהילה דרך שער הנצחון השער הראשי. כשעמד להכנס לעיר אמר בלבו בודאי רבי יהונתן כתב בפתק שאכנס דרך שער זה לכן אכנס דרך השער הקטן ואכזב נבואתו. ובהגיעו לפתח השער הקטן אמר בלבו כנראה שגם על רעיון זה חשב רבי יהונתן וחזר על עקרונותיו לשער הגדול, אך לבו נקפו ולא ידע מה לעשות והיה הולך ושב משער לשער ומחשבותיו מבולבלות ומטרדיות את מוחה כיצד עליו לפעול. עד שעלה רעיון במוחו לפרוץ דרך בחומה ודרכו להכנס לתוך העיר, על רעיון מבריק זה שצץ במוחו ודאי לא חשב רבי יהונתן כך חשב לתומו. ואכן נתן הוראה לפרוץ דרך בחומה. שמח וטוב לב מיהר אל כסא מלכותו ומיד הביא את המעטפה חתומה בחותם הרב. הזמין את הרב וכל השרים רמי המעלה ופתח בפניהם את המעטפה והנה הוא מקריא בפניהם את דברי המשנה "המלך פורץ לו גדר לעשות לו דרך". המלך התפלל והשתומם על רוב חכמתו של הרב ויאמר לו: כיצד זה ידעת דבר זה?! ויען הרב: הוא אשר אמרו חכמינו ז"ל, "חכם עדיף מנביא". כי החכם ברוב חכמתו ורוחב לבו מוליד מציאות חדשה בכח הסברה הישירה אשר תעלה בדעתו, כן אני שיערתי בדעתי, דברי חכם חן.

למודיעות - מסמך זה קיים במאמץ ללמוד ולתקן את המצאה - מסמך זה קיים במאמץ ללמוד ולתקן את המצאה

למודיעות - מסמך זה קיים במאמץ ללמוד ולתקן את המצאה - מסמך זה קיים במאמץ ללמוד ולתקן את המצאה